

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

**The Genesis of Torah
Shebaal Peh**

Mrs. Shira Schiowitz
א' כסלו תשס"ז • November 11, 2007

Approach #1:

ירושלמי פאה ב:ד: אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה מסיני

Prologue to Sefer Hakabbalah by Rav Avraham Ibn Daud (translation by Gerson D. Cohen)

The purpose of this book of Tradition is to provide students with the evidencethat all of the teachings of our rabbis of blessed memory, namely, the sages of the Mishna and Talmud have been transmitted: each great sage and righteous man, each head of an academy and his school having received them from the head of an academy and his school having received them from the head of an academy and his school as far back as the men of the Great Assembly, who received them from the prophets, of blessed memory all. Never did the sages of the Talmud and certainly not the sages of the Mishna teach anything however trivial of their own invention, except for the enactments which were made by universal agreement in order to make a hedge around the Torah.

Now should anyone infected with heresy attempt to mislead you saying: "It is because the rabbis differed on any number of issues that I doubt their words," you should retort bluntly and inform him that he is "a rebel against the decision of the court"; and that our rabbis of blessed memory never differed with respect to a commandment in principle, but only with respect to its details; for they had heard the principle from their teachers, but had not inquired as to its details, since they had not waited upon their masters sufficiently. As a case in point, they did not differ as to whether or not it is obligatory to light the shabbos lamp; what they did dispute was "with what it may be lighted and with what it may not be lighted." Similarly, they did not differ as to whether we are required to recite the Shema evenings and mornings; what they differed on was "from when may the Shema be recited in the evenings" and "from when may the Shema be recited in the mornings." This holds true for all of their discussions.

בית הלוי: דרוש י"ה

הנה במדרש פ' כי תשא על הפסוק כתוב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית עם ישראל ואיתא במדרש רבה וז"ל: אכתוב לו רובי תורתו כמו זר נחשבו בשעה שנגלה הקב"ה בסניני לתן תורה אמר למשה על הסדר מקרא ומשנה ותלמוד ואגדה שנאמר וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר אפילו מה שהתלמיד ותיק שואל לרב כו'. א"ל משה אכתב אותה להם בכתב א"ל לא מפני שגלוי לפני שעתידים אומות העולם לשלט בהן וליטול אותה מהם כו' אלא המקרא אני נותן בכתב והמשנה והתלמוד והאגדה אני נותן להם בעל פה שאם יבאו אומות העולם וישתעבדו בהם כו' עד כאן לשונו המדרש.

ולמדנו ממנו דמשום הכי לא ניתן הכל בכתב משום שאומות העולם היו נוטלין אותו גם כן וכמו שראינו אח"כ בימי תלמי שהעתיקו להם התורה שבכתב ולא היו ישראל מובדלין מהם ומשום הכי נתן בעל פה שלא יקבלו אותו מהם וישארו ישראל מובדלין מהם, וכמו שאנחנו רואין עתה בחוש דעיקר המבדיל בין ישראל לאומות העולם הוא רק תורה שבעל פה, וסמכו דרשתם על הפסוק כתב לך את הדברים האלה- זו תורה שבכתב ובא למעט אינך כי על פי הדברים האלה היינו שבעל פה כרתי אתך ברית ואת ישראל... והנה טעם זה שייך אחר שיהיו ישראל בגלות וכמו דאמרו במדרש הנ"ל שגלוי לפני שעתידין אומות העולם לשלוט בהן וליטול אותה מהם ובבבל היה צריך להתחזק בהבדל יותר ויותר ואם כן זה שייך בלוחות האחרונות דאחר שנשברו לוחות לוחות הראשונים נגזר על ישראל להיות בגלות אם יחטאו עוד יותר אבל קודם שנשברו הרי איתא במסכת ערובין נ"ד אלמא לא נשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון שולטת בהם שנאמר חרות על הלוחות חירות כ' ואם כן בשעת נתינת לוחות הראשונים היה יכול להיות הכל בכתב... דכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש היה הכל נכתב על הלוחות על ידי כתב אלקים שהיה בנס.

Approach #2:

רמב"ם הלכות ממרים פרק א

הלכה א: בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה שנאמר על פי התורה אשר ירוך זו מצות עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן.

הלכה ב: כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ואין לוקין על לאו זה מפני שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שכל חכם שמורה על דבריהם מיתתו בחנק שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו', אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא, ואחד דברים שעשאו סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות, כל אחד ואחד מאלו השלושה דברים מצות עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה, הרי הוא אומר על פי התורה אשר ירוך אלו התקנות והגזירות והמנהגות שיורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם, ועל המשפט אשר יאמרו אלו דברים שילמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, מכל הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש.

הלכה ג: דברי קבלה אין בהן מחלוקת לעולם וכל דבר שתמצא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממש רבינו, ודברים שלמדין מן הדין אם הסכימו עליהן בית דין הגדול כולן הרי הסכימו, ואם נחלקו בהן הולכין אחר הרוב ומוציאין הדין אחר הרבים, וכן הגזרות והתקנות והמנהגות אם ראו מקצתן שראוי לגזור גזירה או לתקן תקנה או שיניחו העם המנהג הזה, וראו מקצתן שאין ראוי לגזור גזירה זו ולא לתקן תקנה זו ולא להניח מנהג זה נושאין ונותנין אלו כנגד אלו והולכין אחר רובן ומוציאין הדבר אחר הרבים.

Approach #3:

דברים פרק יז פסוק יא

על פי התורה אשר ירוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל:

רמב"ן דברים פרק יז פסוק יא

(יא) ימין ושמאל - אפילו אם אומר לך על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין, לשון רש"י. וענינו, אפילו תחשוב בלבך שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימינך לשמאלך, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג האיש הנקי הזה, אבל תאמר כך צוה אותי האדון המצוה על המצות שאעשה בכל מצותיו ככל אשר יורוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו, וזה כענין רבי יהושע עם ר"ג ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונו (ר"ה כה א): והצורך במצוה הזאת גדול מאד, כי התורה נתנה לנו בכתב, וידוע הוא שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות. והתך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה, בין שקבלו פירושו עד מפי עד ומשה מפי הגבורה, או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה, כי על הדעת שלהם הוא נותן (ס"א לנו) להם התורה, אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. ולשון ספרי (שופטים קנד) אפילו מראין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם:

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נט עמוד ב

וזה הוא תנור של עכנאי. מאי עכנאי? - אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו. תנא: באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה: אמרו לו: אין מביאין ראייה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראייה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטין ועומדין. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום! עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא. - מאי +דברים ל'+ לא בשמים היא? - אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה +שמות כ"ג+ אחרי רבים להטת. - אשכחיה רבי נתן לאלוהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? - אמר ליה: קא חייך ואמר נצחוני בני, נצחוני בני. דרשות ר"ן: ...שלא טהרו בעלי מחלוקתו של ר' אליעזר אע"פ שנתנה עליהם בת קול מן השמים שהלכה כמותו ולא נסתפק להם שהענין מאת השי"ת ואעפ"כ לא בשמים הוא...

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג:

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף יג:

אלו ואלו דברי אלהים חיים. שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר.

קצות החושן: והיינו פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה משום דתורה שבעל פה ניתנה כפי הכרעת החכמים אף על פי שאינה אמת ונקרא תורת חסד וכדאיתא בשם אם חסד אינו אמת

פחד יצחק:

ג. פנינים שביטולה על תורה זה הוא קיומה שנאמר אשר שכרת וישר כוונך ששכרת. פנינה שכרת הלוותה היא פנינה של קיום תורה על ידי ביטולה. והרי אמרו חכמים שאלמלא נשתברו הלוותה לא היתה תורה משתכחת מישראל (עירובין נד). נמצא, איפוא, כי שכרת הלוותה היה בה גם משום השכחת התורה. למדים אנו מכאן חידוש נפלא כי אפשר לה לתורה שתתרכב על ידי שכחת התורה, עד כי באופן זה יתכן לקבל יישר כוח עבור השכחת התורה. ופוק חוי טה שאמרו חכמים כי שלש מאות הלכות נשתכחו בימי אכלו של משה וההיורם עתניאל בן קנז בפלפולו. והרי דברי תורה הללו של פלפול ההורם ההלכות, הם הם דברי תורה שנתברו רק על ידי שכחת התורה. ולא עוד אלא שכל ענין הכחלוקה בהלכה אינו אלא מצד שכחת התורה, ואף על פי כן הלא כך אמרו חכמים אף על פי שהללו משהרין והללו בטמאין, הללו פוסלין והללו מכשירין, הללו פוטרים והללו מהייבכים, וכו', אלו ואלו דברי אלקים חיים; ונמצא דכל החילוקי דעות וחילופי שימות הם הגדלת התורה והאדרתה הנולדות דוקא כנוהה של שכחת התורה.

ד. וחידושי עוד יותר גדול יוצא לנו מכאן כי מרובה היא מדת הכלמת כוחה של תורה שבעל פה הכתנלה במהלוקת הדעות, מאשר בטקום הסכמת הדעות. כי הלא בהך דאלו ואלו דברי אלקים חיים כלול הוא היסוד כי גם השיטה הנידחית מהלכה דעת תורה היא, אם רק נאמרה לפי נדדי המשא ומתן של תורה שבעל פה. והיינו משום דתורה ניתנה על דעתם של חכמי התורה (לשוננו של הרמב"ן) ואם יעמדו למנין אחד כך ויכריעו כהדעת הנידחית, מכאן ואילך תשתנה ההלכה אליבא דאמת (יעוין אור ישראל פרק ל' בהערה). ונמצא כי מהלוקתם של חכמי תורה מגלה את כוחה של תורה שבעל פה הרבה יותר מאשר הסכמתם. מלחמתה של תורה איננה אופן אחד בין האופנים של דברי תורה, אלא שמהפכתה של תורה היא יצירת הויכוח של ערכי תורה חדשים, שאין לסצא דוגמתם בדברי תורה מהם.